



Iht. mottakerliste

Saksbehandler, innvalgstelefon

Anine Eitrem Landmark, 69247514

Om kommunens ansvar for utvalgte naturtyper

Bakgrunn

Flere kommuner har tatt kontakt med Statsforvalteren og bedt om en presisering av hvilken rolle kommunene har i å følge opp og ivareta regelverket for utvalgte naturtyper. Veilederen til forskrift om utvalgte naturtyper gir ikke en tydelig formulering av dette, og vi ønsker med dette brevet å presisere ansvaret.

Naturtyper med status som utvalgte

Med hjemmel i naturmangfoldloven § 52 ble forskrift om utvalgte naturtyper vedtatt i kgl.res. 13. mai 2011. Per dags dato har følgende åtte naturtyper status som utvalgt naturtype:

- slåttemark
- slåttemyr
- hule eiker
- kalklindeskog
- kalksjøer
- kystlynghei
- åpen grunnlendt kalkmark
- olivinskog

Utvelgelsen av naturtyper er knyttet til forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Målet er å ta vare på mangfoldet av naturtyper innenfor deres naturlige utbredelsesområde. For de utvalgte naturtypene er det utarbeidet handlingsplaner eller faggrunnlag. Det er også en egen tilskuddsordning for trua naturtyper, hvor utvalgte naturtyper har høy prioritet. Grunneiere, rettighetshavere, kommuner, organisasjoner m.fl. kan søke om midler til aktiv skjøtsel og andre tiltak som tar vare på naturtypene.



Kommunens saksbehandling

Naturmangfoldloven § 53 inneholder skjerpede saksbehandlingsregler som gjelder for alle offentlige beslutninger som berører forekomster av en utvalgt naturtype. Reglene får betydning når kommunen tildeler tilskudd, forvalter fast eiendom, utarbeider planer og treffer vedtak.

Vedtak som berører utvalgte naturtyper kan fattes etter en rekke lover og forskrifter, blant annet plan- og bygningsloven, jordlova, forskrift om nydyrking, skogbruksloven, forskrift om planlegging og godkjenning av veier for landbruksformål, vannressursloven, energiloven, forurensningsloven etc.

Konsekvensene skal utredes

Før kommunen treffer en avgjørelse i saken skal konsekvensene av tiltaket eller virksomheten for naturtypens utbredelse og tilstand klarlegges. Her siktes det ikke til en ordinær konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven, men til en enklere og samtidig mer spesifikk kartlegging av konsekvensene for naturtypens utbredelse og tilstand. Kravet til konsekvensanalyse supplerer dermed det alminnelige kravet til tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven §§ 8 og 10, jf. § 7.

Konsekvensanalysen skal vise hvilken innvirkning tiltaket eller virksomheten får for forekomsten av den utvalgte naturtypen. Viser analysen at forekomsten av naturtypen blir forringet eller ødelagt, blir neste trinn i analysen å se på hvilken betydning bortfallet av denne forekomsten vil få for den samlede utbredelsen og kvaliteten til naturtypen. Aktuelle spørsmål her vil være om dette er en av de kvalitativt beste forekomstene i kommunen, regionalt eventuelt også nasjonalt, og hvor stor den samlede belastningen på den utvalgte naturtypen er. Selv om naturtypen er tallrik i den enkelte kommune eller region, kan naturtypen være truet eller nær truet i landet som helhet.¹ Dette kan tilsi at ingen av forekomstene bør skades eller ødelegges. Det skal innhentes ny kunnskap der det er nødvendig; både om den konkrete naturtypen og naturtypens samlede belastning.

Viser analysen at tiltaket eller virksomheten ikke har nevneverdige konsekvenser for den berørte forekomsten, vil det ikke være nødvendig å se på konsekvensene for den samlede utbredelsen av den utvalgte naturtypen.

Analysen bør utarbeides av et uavhengig firma med naturfaglig kompetanse. Det er tiltakshaver som er ansvarlig for å utarbeide konsekvensanalysen, mens kommunen er ansvarlig for at analysen foreligger før det treffes en avgjørelse i saken.

Hensynet til forekomsten skal tillegges stor vekt

Kommunen skal ta «særskilt hensyn» til forekomsten av den utvalgte naturtypen i sin vurdering av saken, det vil si når kommunen vurderer om det skal tillates inngrep i forekomsten, lokaliseringen av tiltaket og hvilke vilkår som skal stilles til en eventuell tillatelse. Det betyr ikke at hensynet til forekomsten i alle tilfeller skal ha avgjørende betydning for utfallet av saken. Andre mål eller interesser kan medføre at enkeltforekomster av en utvalgt naturtype kan forringes eller ødelegges.

Det må gå frem av begrunnelsen for avgjørelsen hvordan hensynet til den utvalgte naturtypen er vektlagt og ivarettatt, og eventuelt hvilke motstående hensyn som har veid tyngst. Vi minner om at mangler ved begrunnelsen kan føre til at et vedtak blir ugyldig.

¹ Se norsk rødliste for naturtyper.



Kunngjøring og registrering av vedtak

Vedtak om tillatelse til tiltak som berører forekomst av en utvalgt naturtype, enten positivt eller negativt, skal kunngjøres og registreres i miljøvedtaksregisteret, jf. naturmangfoldloven §§ 56 og 68.

Vedtak skal kunngjøres i minst én avis som er alminnelig lest på stedet eller på den måten som følger av den enkelte lov. Vi anbefaler at melding om vedtak også kunngjøres på kommunens nettside. Som et minimum må det framgå av kunngjøringsteksten hvem tiltakshaver er, hva tiltaket går ut på, hvor og når det skal finne sted, hvilken naturtype som er berørt og hvorvidt tiltaket vil ha negative konsekvenser for forekomsten eller ikke. Kunngjøringsteksten bør videre gi opplysning om framgangsmåte og frist for klage over tillatelsen.

Kunngjøringsplikten og registrering i miljøvedtaksregisteret skal sikre at organisasjoner og andre med klagerett er i stand til å følge med på forvaltningen av utvalgte naturtyper.

Kommunens arealplanlegging

Kommunen skal fortrinnsvis avklare bruken av forekomster med status som utvalgt naturtype gjennom plan. DN håndbok 31 gir en oversikt over de ulike virkemidlene for ivaretagelse av utvalgte naturtyper etter plan- og bygningsloven (arealformål og hensynssoner), se kapittel 5.2.3. Her er det presisert at kommunen har et spesielt ansvar for å ta vare på utvalgte naturtyper gjennom arealplanleggingen.

Krav til kartlegging av konsekvensene for utvalgte naturtyper gjennomgått over, gjelder også for godkjenning av reguleringsplan. Når konsekvensene er kartlagt og bruken av forekomsten er avklart vil reguleringsplanen legge rammene for hvordan privatpersoner og andre tiltakshavere skal forholde seg til forekomsten av den utvalgte naturtypen. Dermed vil reguleringsplanen gjelde fremfor den alminnelige aktsomhetsplikten til tiltakshaver. Planen erstatter også kommunens plikt til å utarbeide konsekvensanalyse før vedtak treffes. Dette forutsetter at reguleringsplanen ble vedtatt etter at forskriften om utvalgte naturtyper trådte i kraft, og at det er tatt uttrykkelig stilling til hvordan den berørte forekomsten av naturtypen skal ivaretas eller ofres, eventuelt om det kreves etablert alternative forekomster ved inngrep i eksisterende forekomster.

Vedtak om godkjenning av reguleringsplan skal registreres i Miljøvedtaksregisteret. Kommuneplaner som omfatter områder med forekomster av utvalgte naturtyper, skal ikke registreres.

Meldeplikt for jord- og skogbrukstiltak

Alle jord- og skogbrukstiltak som ikke krever tillatelse, men som berører en forekomst av en utvalgt naturtype, skal meldes til kommunen før tiltaket gjennomføres, jf. naturmangfoldloven §§ 54 og 55. Med «tiltak» menes enhver aktivitet eller en aktiv handling. Eksempler på meldepliktig tiltak er felling eller beskjæring av hul eik som kommer i konflikt med jordbruket, utkjøring og lagring av tømmer på slåttemark eller gjødsling i nedslagsfeltet til kalksjø.

Meldeplikten (søknadsplikten) skal sikre at hensynet til utvalgte naturtyper også ivaretas i landbruket, og at forvaltningsmyndigheten får kunnskap om hvilke tiltak som planlegges samt hjemmel til å stille vilkår eller nekte tiltak der det er påkrevd.

Kommunen skal gi tilbakemelding innen tre uker. Før kommunen gir tilbakemelding skal konsekvensene for den utvalgte naturtypens utbredelse og tilstand kartlegges, som gjennomgått over. Det er ikke tillatt å utføre tiltaket før tilbakemelding fra kommunen foreligger. Utføres slike tiltak uten tilbakemelding fra kommunen kan det være straffbart. Kommunen bør i så fall anmelde forholdet eller rapportere forholdet til Statsforvalteren.



Enkeltvedtak som følge av meldepliktig jord- eller skogbrukstiltak skal registreres i Miljøvedtaksregisteret.

Aktsomhetsplikten og kommunens rolle

Generelt om aktsomhetsplikten

Aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6 innebærer at enhver som utfører en aktivitet skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med forvaltningsmålene i naturmangfoldloven. Aktsomhetsplikten gjelder både for offentlige organer og private, både enkeltpersoner og foretak. Det må imidlertid forventes mer av en offentlig eller profesjonell aktør enn av en privatperson. For tiltak eller virksomhet som berører forekomster av utvalgte naturtype gjelder en skjerpet aktsomhetsplikt, jf. naturmangfoldloven § 53 første ledd.

I praksis innebærer aktsomhetsplikten at tiltakshaver skal gjøre en selvstendig vurdering av konsekvensene for den utvalgte naturtypen, samt gjøre det som er rimelig for å unngå skade eller ødeleggelse. Hvilke krav som er rimelige å stille til tiltakshaver må vurderes opp mot forekomstens kvalitet og betydning for den samlede utbredelsen av naturtypen. Aktsomhetsplikten kan innebære at tiltakshaver er forpliktet til å avstå fra aktiviteten eller gjennomføre på en annen måte eventuelt velge mer skånsomme metoder enn det som var planlagt. Jo viktigere forekomsten er, og jo mindre samfunnsnyttig et tiltak er, desto strengere krav stilles til tiltakshaver.

Vil aktiviteten ha klare konsekvenser for en utvalgt naturtype eller er det usikkert hvilke konsekvenser aktiviteten vil få, tilsier aktsomhetsplikten at tiltakshaver kontakter kommunen eller Statsforvalteren for en avklaring.

Aktsomhetsplikten gjelder kun overfor tiltakshaver som utfører aktiviteter som ikke er regulert av en tillatelse fra offentlig myndighet, i kommunens plan eller ved lov/forskrift. Aktuelle eksempler er beskjæring, felling eller andre tiltak som berører en hul eik.

Når tiltakshaver handler i samsvar med en tillatelse fra kommunen eller annen offentlig myndighet, og forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede, anses aktsomhetsplikten for å være oppfylt. Da har offentlige myndigheter gjort en vurdering av konsekvensene for den utvalgte naturtypen i forbindelse med at tillatelsen ble gitt. Det samme gjelder for tiltakshaver som handler i tråd med bestemmelser som regulerer den aktuelle aktiviteten i lov/forskrift eller plan.

Aktsomhetsplikten gjelder likevel for forhold som ikke uttrykkelig er regulert i tillatelsen, bestemmelser i loven/forskriften eller planen. Et eksempel kan være byggetillatelse til et tiltak som krever at materialer fraktes gjennom en forekomst med status som utvalgt naturtype. Dersom kommunen ikke har stilt vilkår til frakten, vil aktsomhetsplikten gjelde for frakten. Når kommunen utformer vedtak og planer, er det derfor viktig å være klar over at innholdet i vedtaket eller planens bestemmelser kan få betydning for tiltakshavers aktsomhetsplikt.

Veiledning til grunneiere og ansvarlige tiltakshavere

Kommunen har en viktig rolle med hensyn til å veilede grunneiere og tiltakshavere om aktsomhetsplikten overfor utvalgte naturtyper. Dette går frem av Klima- og miljødepartementets (tidligere Miljøverndepartementets) veileder til naturmangfoldloven kapittel II s. 11:

" Dersom en grunneier eller tiltakshaver er i tvil om det tiltaket eller bruken som ønskes iverksatt er i samsvar med aktsomhetsplikten eller ikke, bør kommunen eller Fylkesmannen kontaktes."



Kommunen har imidlertid ikke noen plikt til å foreta konkrete vurderinger. Hvor langt kommunen bør gå i sine vurderinger eller konkrete råd, vil i praksis avhenge av miljøkompetansen som finnes i den enkelte kommune. Mangler kommunen miljøkompetanse eller er den konkrete avgjørelsen krevende, bør Statsforvalteren kontaktes. Blir det gitt feil råd i disse sakene, vil det kunne få svært uheldige konsekvenser for utvalgte naturtyper, for eksempel ved at det blir gitt «klarsignal» til felling av hule eiker som etter Statsforvalteren eller Miljødirektoratet sin vurdering ikke skulle ha vært felt.

Vurdering av brudd på aktsomhetsplikten

Kommunen har ikke myndighet til å håndheve loven når det gjelder brudd på aktsomhetsplikten. Myndigheten til å håndheve og sanksjonere brudd på aktsomhetsplikten er lagt til Statsforvalteren og Miljødirektoratet. Spørsmål om for eksempel felling av en hul eik er et brudd på aktsomhetsplikten, og hvilke sanksjoner dette i så fall skal møtes med, må altså rettes til Statsforvalteren.

Ofte vil det være kommunen som blir gjort oppmerksom på inngrep som berører utvalgte naturtyper, og som kan innebære brudd på aktsomhetsplikten. Det er derfor viktig at kommunen gjør seg kjent med innholdet i aktsomhetsplikten og legger til rette for god kommunikasjon og samhandling med Statsforvalteren.

Før kommunen varsler Statsforvalteren skal kommunen bistå i saksutredningen. Kommunen bør alltid innhente en uttalelse fra grunneier og/eller ansvarlig tiltakshaver. Følgende spørsmål bør avklares:

- Er aktiviteten utført av grunneier, en annen privat person eller som ledd i næringsvirksomhet?
- Hva var formålet med aktiviteten?
- Var tiltaket nødvendig ut ifra sikkerhetsmessige hensyn?
- Ble alternative løsninger eller mer skånsomme metoder vurdert?
- Har grunneier/tiltakshaver fått veiledning eller rådført seg med offentlig myndigheter eller fagpersoner? Ble det i så fall gitt generell veiledning eller konkrete råd til den aktuelle aktiviteten?
- Var en umiddelbar handling påkrevd eller hadde grunneier/tiltakshaver tilstrekkelig tid til å vurdere alternativer eventuelt innhente råd eller bistand?

For å avdekke fakta i saken og sikre tilstrekkelig dokumentasjon, kan det også være nødvendig å gjennomføre befaringsnotat.

Kommunens utredning med nødvendig dokumentasjon og eventuelt befaringsnotat skal sendes Statsforvalteren. Deretter er det opp til Statsforvalteren å vurdere om aktiviteten utgjør et brudd på aktsomhetsplikten, og om det i så fall skal møtes med administrative sanksjoner.

Brudd på aktsomhetsplikten kan ikke sanksjoneres med straff. Aktuelle sanksjoner er overtredelsesgebyr, pålegg om retting/avbøtende tiltak og eventuelt tvangsmulkt eller direkte



gjennomføring på eiers regning dersom pålegget ikke etterkommes. Vurderer Statsforvalteren at overtredelsesgebyr er en aktuell reaksjon, vil saken oversendes til Miljødirektoratet.

Informasjon og generell veiledning

Kommunen skal ha oversikt over kartlagte forekomster av utvalgte naturtyper i kommunen. Vi presiserer at alle forekomster av utvalgte naturtyper har samme rettslige status, uavhengig av om de er kartlagt eller registrert i nasjonale databaser. Statsforvalteren oppfordrer kommunen særlig til å prioritere kartlegging av utvalgte naturtyper for å forbedre kunnskapsgrunnlaget til bruk for offentlige beslutninger.²

Det er viktig at informasjon om utvalgte naturtyper formidles til kommunens innbyggere. Dette gjelder spesielt hule eiker, som vi stadig mottar spørsmål om. Statsforvalteren har utarbeidet en brosjyre om hule eiker som gir generell veiledning om regelverket til grunneiere, tiltakshavere og kommuner. Brosjyren kan lastes ned fra www.hule-eiker.no. Ta kontakt med Statsforvalteren for å få tilsendt trykt versjon. Vi ønsker i samarbeid med kommunene å sende brosjyren til grunneiere med hule eiker. Vi oppfordrer også kommunene til å informere gjennom sine nettsider med lenke til brosjyren.

Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper

Veileder til forskriften om utvalgte naturtyper (Håndbok 31-2011) er ment å være til hjelp ved forvaltning av utvalgte naturtyper etter plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og andre lover. Målgruppa er blant annet saksbehandlere i kommuner.

Veilederen kan lastes ned fra Miljødirektoratets nettside:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/DNhandboker/Veileder-til-forskrifter-om-utvalgte-naturtyper/>

Oversikt over kommunens ansvarsoppgaver:

- **Skaffe oversikt over kartlagte naturtyper i kommunen og rapportere disse til Naturbase.**
- **Primært avklare bruken av forekomster med utvalgte naturtyper gjennom reguleringsplan.**
- **Gi tilbakemelding på meldepliktige jord- eller skogbrukstiltak som berører utvalgte naturtyper, og som ikke ellers krever tillatelse.**
- **Sikre at tiltakshaver har utarbeidet en tilstrekkelig konsekvensanalyse før vedtak treffes, tilbakemelding på meldepliktig tiltak gis eller reguleringsplan godkjennes.**
- **Kunngjøre vedtak som berører utvalgte naturtyper og registrere vedtaket i Miljøvedtaksregisteret.**

² Kartlegging av utvalgte naturtyper kan enten gjøres gjennom Miljødirektoratets bestillingsverktøy for kartlegging (<https://www.miljodirektoratet.no/skjema/naturtyper-kartlegging/>) som er ny metodikk etter Miljødirektoratets instruks, alternativt etter gammel metodikk etter DN-håndbok 13. DN-håndbok 13 må benyttes som kartleggingsmetodikk for slåttemark, slåttemyr og kystlynghei dersom formålet med kartleggingen er å undersøke om lokaliteter er omfattet av forskrift for utvalgte naturtyper. Kartlegging av kalksjøer gjøres etter gammel metodikk. Kommunen kan kontakte Statsforvalteren ved behov for ytterligere veiledning.



- **Informere og veilede tiltakshavere og grunneiere om utvalgte naturtyper og aktsomhetsplikten.**
- **Rapportere mulig brudd på aktsomhetsplikten til Statsforvalteren og bistå i saksutredningen.**

Med hilsen

Gunhild Dalaker Tuseth
avdelingsdirektør
Klima- og miljøvernavdelingen

Karsten Butenschøn
seksjonssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent